

УДК 371.315: 81 '367

О. В. Яремчук

**ЕЛІПТИЧНІСТЬ ТА ІМПЛІЦИТНІСТЬ У
ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ**

Еліпсис на сторінках англomовної преси є не лише невід'ємною частиною стилістичних та образно-емоційних засобів для формування експресивного ефекту, виділення деяких елементів тексту, утворення термінологізації, але й дійсним засобом запобігання надмірної інформативності та полегшення сприйняття змісту та задуму автора для читача. У мові газетних та журнальних видань існують і борються дві протилежні тенденції: потяг до економії простору та зусиль (і відповідно до економії мовних засобів) та до експресії, остання тенденція породжує різні засоби мовного впливу на читача.

В межах нашої роботи ми хочемо зосередити свою увагу на еліпсисі та похідних поняттях. Актуальність даної теми полягає в необхідності розгляду еліптичних конструкцій, тому що, не зважаючи на велику кількість теоретичного матеріалу, досі немає однозначного погляду щодо даного стилістичного засобу виразності та чіткого розмежування понять еліптичності та імпліцитності.

Розглянемо різні точки зору деяких вчених-лінгвістів на таке явище як еліпсис.

В. Н. Ярцева визначає дане поняття як «пропуск в речі или тексте подразумеваемой языковой единицы, структурная неполнота конструкций» [1, с. 273].

Е. Н. Іванова пов'язує появу та поширення еліптичних конструкцій з тенденцією економії мовних засобів, яке є одним з законів розвитку мови, що зумовлене прагненням людини до удосконалення мовних форм при мінімальних затратах розумової та фізичної енергії на комунікацію [2, с. 5].

У праці А. С. Дарі знаходимо посилання на французьких лінгвістів, що досліджували явище еліпсису в рідній мові. Так, автор відмічає, що такі французькі вчені, як К. Нюроп, Ф. Брюно, М. Гревіс, А. Доза та інші стверджували, що еліпсис на впливає на семантику речення. Вони були схильні бачити його в будь-якому випадку відсутності певного елемента в реченні. Інші мовознавці, такі як П. Гіро, Л. Шпідер, вражають такий підхід до розуміння еліпсису неправильним та обмежують це явище лише деякими конструкціями. М. Фішер та М. Акар констатують, що «эллиптические конструкции нарушают структуру фразы и сохраняют те слова, которые являются носителями эмоций» [3, с. 5 – 6].

На думку А. С. Дарі, «эллипсис – это перевод в имплицитный вид структурно необходимого элемента конструкции» [3, с. 37].

Аналізуючи наведені точки зору різних авторів, треба відмітити, що всі вони базуються на одній і тій самій ідеї про те, що еліпсис не впливає на семантику.

Дослідники неоднозначні у визначенні явища, пов'язаного з усиченням числа компонентів мовної одиниці. Крім еліпсису, такому поняттю дають назву імпліцитності (наприклад В. М. Мокієнко). Як явище еліпсиса, так і імпліцитності передбачають скорочення компонентного складу мовної одиниці.

Деякі вчені розглядають еліпсис в широкому сенсі, вважаючи імпліцитність семантичним різновидом еліпсиса. Термін «семантичний еліпсис» іноді використовується поряд з терміном «компресія». Однак, знову ж таки, як і еліпсис термін «компресія» є двоплановим. Так, Є. Ф. Скороходько вкладає в термін «компресія» зменшення об'єму тексту при збереженні основного змісту [4, с. 245].

Імпліцитність як мовленнєва категорія не реєструється у словниках. Прихованість інформації маркується частково поверхневими індикаторами типу англ. *in a nutshell, summing it up, i.e., that is* та ін. Джерела імплікації розкриваються в інтеракції комунікантів, їх спілкування, що позначені полімодальністю та політематичністю на векторі адресант - адресат. Показниками імплікації виступають вербальні та невербальні засоби, контексти з поліситуативними структурами. Поява процесу імплікації зумовлюється дією закону економії, який частково представлений в еліптичних структурах. Традиційними, легалізованими у мовленні є явища синтаксичних лакун (еліпсис), з одного боку, та моделі словотвору - абрєвіації, акроніми, згортання фраз, з іншого боку. *USA ← Uncle Sam; fruice ← fruit and juice; as ← all so; alone ← all but one*. Імплікація є вельми дієвою на глибинному рівні, у процесах домислення, переосмислення прихованого змісту.

Елімінації інформації сприяє не тільки макроконтекст, але і мікроконтекст малого синтаксису. Пор. англ. *all day round service but now*. У виразах англ. *bus station ma station bus* семи локальності та приналежності маркуються послідовністю лексем – у лінійному вимірі. Імпліковане на вертикальному зрізі потребують виміру додатковими посиленнями на лінгвістичний або соціальний досвід, вимагають комплексного аналізу інтеграції вербальних та невербальних чинників. Вияв прихованого змісту породжується міжфразовими відношеннями, і дієвими тут є усталені прийоми умовчання, та ефекту нескінченного речення. Імплікація значущого є компонент мови або мовлення, який посилює глибинну структуру текстів. Джерелом імплікатури є емоційний, моральний, психічний стан учасників комунікації, їх небажання давати пряму відповідь, або, навпаки, бажання уникнути вичерпний перелік.

Погоджуємось з проф. А. П. Загнітко, що: «Імплікація як категорія мовленнєвої комунікації надзвичайно ємна і її обсяги можуть бути вичерпно пізнаними за умови зіставлення з експлікованістю та

елімінацією, що загалом постають корелятивними у внутрішньо текстовій структурі».

Імплікатура приховує деталі діахронної пам'яті, навіває канонізовані зміни у мові, когнітивні витoki структур, наприклад, типу англ. *stone wall*, або: ввічливих фраз *how do you do, good-bye, good luck*; акумулятивних застережень типу англ. *after dinner sleep a while.... don 't trouble trouble, etc.*

З багатьох термінів, які передбачають структурно-семантичну зміну вихідної мовної одиниці при опущенні деяких її складових, ми приймаємо термін «мовна імпліцитність». Під еліпсисом ми розуміємо зворот, в якому пропущено структурну одиницю, що є логічно і граматично необхідною і яку легко встановити з контексту чи ситуації [5, с. 25].

Еліптичні конструкції знайшли своє практичне застосування в газетних текстах різної тематики. Завдяки компактності своєї структури еліптичні конструкції є чи не найкращим засобом впливу на читача, тому що найголовніша інформація дуже легко сприймається і немає нагромадження непотрібних фактів. Пропущений у реченні підмет зазвичай можна відновити на основі прагматичної пресупозиції, тобто знань про ситуацію спілкування (з попередніх речень), а також лінгвістичної пресупозиції.

Наприклад:

“Oh God, it smells,” Ash said before knocking the drink back in two large gulps, meaning she won all three courses and a drink. Which, after a diet of things like eel and a whole lot of rice, must have felt AWESOME [6].

Еліпсис характерний для загальних запитань, в яких разом з підметом пропускаються також допоміжні дієслова *to be, to do*, які є структурно необхідними елементами. Наприклад:

(Do you) Need we say more? [7].

Речення в яких можна вбачати еліпсис дієслова зв'язки, розглядаються також як двоскладові «бездієслівні» речення. Етикетність вибору бездієслівного речення полягає у економії мовних засобів і залученні лінгвістичної пресупозиції адресата, для якого наявність/відсутність дієслова зв'язки не впливає на ефективність сприйняття інформації. Наприклад:

Whatever Ba's intentions (are), Newcastle will not allow him to move unless they have a replacement lined up [8].

Саме закріпленість мовної норми щодо обов'язкової присутності допоміжного дієслова, як і дієслова зв'язки, робить можливим використання таких речень без втрати ефективності передачі інформації. Пропуск значенневого елемента присудка, тобто передачу значення усєї конструкції тільки за допомогою модального або допоміжного дієслова, або інфінітивної частки *to*, розглядають як репрезентацію – явище, що є «проміжним між еліпсисом і заміщенням». Використання повних присудків було б надмірним.

Частотним є імплікація підмета і частини присудка, якщо як повне розглядати двоскладове речення з простим дієслівним або складним іменним присудком. У присудку імплікуються дієслова зв'язки і допоміжні дієслова. Етикетність таких еліптичних конструкцій полягає в експлікації лише частини речення, що передає нову інформацію. Наприклад: Children (who are) weak with hunger are most at risk of disease [9].

Розгляд таких конструкцій як еліптичних є спірним, однак ефективність передачі інформації в такий спосіб є високою, що зумовлено ергономічністю мовного оформлення, і тому може вважатися проявом текстуальної етикетизації рекламного дискурсу.

Дослідження еліпсису в англomовному дискурсі показує, що серед синтагматично відновлюваних еліптичних конструкцій переважно більшість становлять так звані анафоричні еліптичні конструкції, в яких імпліцитний елемент відновлюється з попереднього контексту. Еліптичні конструкції, в яких пропущений елемент відновлюється з подальшого контексту, вживаються значно рідше, що зумовлено, на наш погляд, етикетною спрямованістю текстової організації газетних повідомлень, яка забезпечує легкість сприйняття інформації.

Отже, поняття еліпсису та імпліцитності представляють собою заплутані мовні процеси у тому розумінні, що деякі дослідники не розмежовують їх, тобто ототожнюють одне з одним, називають одне й те саме явище по-різному: і еліпсисом, і імпліцитністю. У нашому дослідженні ми вважаємо за доцільне розмежовувати вищезгадані поняття. На нашу думку, еліпсис передбачає обов'язкове відновлення відсутніх елементів комунікації з найближчого контексту, імплікація ж розуміється як неявно виражений, прихований, непрямий спосіб передачі інформації, але не скорочений чи редукований. Більш того, як відмічає А. С. Дарі, еліпсис не є імплікованим утворенням, а імпліцитна структура не може бути неповною, в ній нічого не опущено [3, с. 3].

Як висновок зазначимо, що еліпсис, який є результатом реалізації принципу мовної економії на структурному рівні, функціонуючи у різних конструкціях, дозволяє легко встановити первісний вигляд повної одиниці для її адекватного розуміння. Внаслідок цього спостерігається збільшення семантичного навантаження, конденсація змісту еліптованої структури.

Список використаної літератури

1. Яйцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энцикл., 1990. – 685 с. **2. Иванилова Е. Н.** Структурно-семантические особенности эллиптических предложений во французском и английском языках (на материале франкоязычных и англоязычных художественных произведений начала XX века : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. – М, 2008. – 16 с. **3. Дари А. С.** Импликация, эллипсис и другие смежные явления (на материале

современного французского языка) / А. С. Дари. – Кишинев : Штиинца, 1986. – 62 с. **4. Скороходько Е. Ф.** Вопросы перевода английской технической литературы (перевод терминов). – К. : Изд-во КГУ, 1963. – 245 с. **5. Силин В. Л.** Лексический эллипсис в германских языках. Сравнительно-семасиологическое исследование. – К. : Вища. шк., 1974. – 184 с. **6. Wood S.** “Oh my God, I ate camel’s penis!” Relive Ashley and Charlie’s wretch-inducing I’m A Celeb bushtucker trial [Електронний ресурс] / S. Wood // Mirror: мережева газета. – 2012. – Режим доступу : <http://www.mirror.co.uk/3am/ashely-roberts-and-charlie-brooks-take-1467147> **7. Wheeler R.** Five schamazingly brilliant things that happened on The X Factor semi-final. [Електронний ресурс] / R. Wheeler, S. Wood // Mirror: мережева газета. – 2012. – Режим доступу : <http://www.mirror.co.uk/3am/five-schamazingly-brilliant-things-that-happened-1468776>. **8. Oliver A.** Raising the Ba: Newcastle striker demands double his wages to stay. [Електронний ресурс] / A. Oliver // Mirror: мережева газета. – 2012. – Режим доступу : <http://www.mirror.co.uk/sport/football/transfer-news/newcastle-striker-demba-ba-demands-1468708>. **9. She** may never walk again: Syria war victim Maram, four, is inspiration for rebels. [Електронний ресурс] // Mirror: мережева газета. – 2012. – Режим доступу : <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/syria-war-bashar-assad-claims-1467902>.

Яремчук О. В. Еліптичність та імпліцитність у газетному дискурсі

У статті розглядаються теоретичні основи та існуючі підходи до визначення понять еліптичності та імпліцитності у англomовних газетних виданнях. Автор проводить порівняльний аналіз і чітко розмежування досліджуваних мовних явищ та акцентує увагу на особливостях вживання еліптичних структур, що являються одним з важливих засобів реалізації принципу мовної економії у газетному англomовному дискурсі. Також намічені перспективи подальшого дослідження даної теми.

Ключові слова: еліпсис, еліптичність, компресія, імпліцитність.

Яремчук О. В. Эллиптичность и импликация в газетном дискурсе

В статье рассматриваются теоретические основы и существующие подходы к определению понятий эллиптичности и импликации в англomовных газетных изданиях. Автор проводит сравнительный анализ и четкое разграничение рассматриваемых языковых явлений, акцентирует внимание на особенностях употребления эллиптических структур, которые являются одним из важных средств реализации принципа языковой экономии в англomовном газетном дискурсе. Также намечены перспективы дальнейшего изучения данной темы.

Ключевые слова: эллипсис, эллиптичность, компрессия, импликация.

Yaremchuk O. V. Ellipticity and Implication in Newspaper Discourse

This article deals with the theoretical basis and principles of investigation of ellipticity and implication in English-speaking newspaper pieces. The author provides a comparative analysis and clearly distinguishes between the investigated language notions and focuses on the peculiarities of usage of elliptical structures as one of the important ways of language economy realization in English-speaking newspaper discourse. The prospects of the subject at hand further study are outlined as well.

Key words: ellipsis, ellipticity, compression, implication.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Унукович В. В.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 808.1

Н. А. Волик

РИТОРИКА И ЛИТЕРАТУРА: АСПЕКТЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Популярность риторики как науки не ослабевает на протяжении нескольких тысячелетий с момента ее возникновения (5 в. до н. э.). Она рассматривается как отстраненно так и во взаимосвязи с лингвистикой, литературоведением, философией, культурологией, герменевтикой и др. отраслями наук. Вместе с тем ученые не перестают говорить о противоречивости риторики. «Исторически риторика развивалась в борьбе противоположных представлений о своих задачах и инструментарии. Многочисленные риторические трактаты дают несводимые в единую систему ряды оппозиций: докса (мнение) – истина; манипулирование – убеждение; вероятность – достоверность; норма – правило; прагматика – познание; подражание – творчество (нахождение); ремесло- искусство; диалог – монолог; услаждение – назидание и др.» [1, с. 6]. Именно наличие противоречий делает эту древнюю науку такой современной и интригующей.

Наше исследование направлено на изучение взаимодействия риторики и литературы. Данный аспект неоднократно привлекал внимание ученых, в частности, этой теме посвящена работа Т. Е. Автухович, в которой автор прослеживает становление русской прозы XVIII века на примере жанра романа под воздействием риторической культуры эпохи. Нас интересует развитие и становление